

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ ТА КЛАСТЕРНІ ПОЛІТИКИ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА РИНКУ ПРАЦІ

*Юденкова О.П., к. пед. наук, кафедри методики професійної освіти та
соціально-гуманітарних дисциплін*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту світи» НАПН України*

Питання наближення змісту професійної підготовки до вимог ринку праці перебуває в фокусі уваги зацікавлених сторін в усьому світі. Ситуація, що склалася в економіці України з людським капіталом обумовлена воєнним станом, демографією, міграційними процесами, мотивує необхідність запровадження оперативного, скороченого процесу опанування здобувачами освіти умінь, навичок, компетенцій з обраних професій. У зв'язку з цим, дуальна форма здобуття освіти розглядається як один з методів подолання розриву між тим, чого навчають в З(ПТ)О та тим, що вимагають роботодавці від випускників. Наразі, Україна системно вивчає та адаптує досвід Німеччини, з метою демонстрації принципів, які використовують заклади професійної освіти цих країн для посилення зв'язку між теоретичною та практичною підготовкою й запровадження навчання на робочому місці для оперативного, здешевленого, прискореного навчання робітничих кадрів.

Побудова відкритих освітніх моделей має стати у сучасних умовах базисною основою гармонізації цілей та цінностей основних носіїв освітніх потреб: людини, суспільства, економіки (виробництва), держави. Поєднання двох логік – логіки освіти (розвиток здібностей громадян) та логіки економіки (оптимальне використання людських ресурсів) визначають загальні контури та напрямки стратегічного розвитку системи професійної освіти як у регіонах, так і в Україні в цілому. Внаслідок поглиблення протиріч між змістом освіти, освітніми технологіями, усією інфраструктурою освітньої сфери, рівнем кадрового потенціалу системи професійної освіти та вимогами інноваційної економіки спостерігається відсутність адекватної реакції системи професійної освіти на вимоги ринку праці. Цими чинниками і визначається необхідність

руху до відкритої системи професійної освіти. Рішення даної проблеми пов'язано зі створенням багаторівневої та багатофункціональної системи професійної освіти, здатної динамічно реагувати як на внутрішні, так і на зовнішні запити.

Наразі, у якості однієї із перспективних організаційно-управлінських технологій до оновлення змісту підготовки виступає кластерний підхід, що ґрунтується на найбільш широкому використанні сировини, кадрового, технологічного та інтелектуального потенціалів просторового розвитку. Характерною рисою кластера є його інноваційна спрямованість як найважливіший імператив розвитку окремо взятого регіону і країни в цілому. Під час реалізації кластерного підходу в регіональній професійній освіті необхідно виокремити декілька ключових моментів: загальна ціль та правова основа спільної діяльності суб'єктів; розроблені механізми взаємодії між суб'єктами, що об'єднуються у кластер; механізм управління та відповідність декларованим спільним цілям.

Отже, кластерний підхід в професійній освіті, заснований на партнерстві зацікавлених одне в одному суб'єктів, може використовуватися при дослідженні проблем їх конкурентоспроможності, а також як метод стимулювання інноваційної діяльності самого закладу освіти. Окрім того, вважаємо, що конкуруючі структурні підрозділи в структурі кластера будуть вимушені надавати допомогу та здійснювати вплив один на одного. Тобто, одночасно існуючи в конкурентному середовищі, вони будуть вимушені всупереч правилам конкуренції «допомагати» одне одному розвиватися.

У зв'язку з цим, можемо виокремити та дослідити ключові тенденції у забезпеченні ефективної взаємодії професійної освіти та ринку праці – дуальну форму здобуття освіти та реалізацію кластерних політик.

Мета статті полягає у дослідженні шляхів практичного впровадження дуальної форми здобуття освіти та кластерних стратегій у сучасній системі професійної освіти та навчання.

Трансформаційні процеси, пов'язані з європейською інтеграцією, позитивні результати реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки передбачають створення відповідної національної системи освіти та підготовки кадрів. Важливим є створення умов для поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за дистанційною або заочною формою навчання, так і у форматі практичної підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання та здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі - здобувачі освіти) на робочих місцях. У Законі України «Про освіту» передбачено, що особа має право здобути освіту в різних формах або поєднуючи їх, та визначено такі основні форми здобуття освіти: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві); дуальна [1].

Дуальна форма здобуття освіти (далі - ДФЗО) - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [2].

Практичне впровадження ДФЗО дозволяє сформувати у випускників закладів професійної освіти готовність до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті, а також:

- забезпечити прямий зв'язок між теоретичними знаннями, отриманими в ЗП(ПТ)О, і практичними навичками, що необхідні на ринку праці, що дозволяє здобувачам освіти отримати реальний досвід роботи в своїй галузі ще під час навчання;

- сприяє зменшенню проблеми «відповідності навчання потребам ринку праці», оскільки підприємства та бізнес-спільноти, що беруть участь у програмах дуальної освіти, активно впливають на зміст і формат навчання, враховуючи свої поточні потреби;

- співпраця між ЗП(ПТ)О і підприємствами, яка є основою дуальної освіти, сприяє збільшенню можливостей працевлаштування для випускників.

Підприємства, які надають можливість стажування, часто мають інтерес у збереженні цих фахівців після закінчення навчання;

- дуальна підготовка сприяє підвищенню якості освіти шляхом впровадження актуальних методів навчання, орієнтованих на реальні вимоги ринку праці, що дозволяє випускникам бути більш конкурентоспроможними;

- важливою перевагою дуальної підготовки є підвищення мотивації здобувачів професійної освіти, оскільки вони бачать конкретний шлях розвитку своєї кар'єри та можливість здобути реальний досвід роботи ще на етапі навчання в ЗП(ПТ)О.

В умовах глобалізації та європейської інтеграції стрімко змінюються суть, характер, а також структура професійної освіти і навчання (ПОН). Головні напрями цієї освітньої підсистеми в країнах Європейського Союзу (ЄС) визначено в Концепції і Стратегії освіти упродовж життя, яка базується на шести ключових положеннях: нові базові уміння; збільшення інвестицій у розвиток людських ресурсів; інновації у викладанні і навчанні; оцінка навчання, включаючи неформальне та інформальне навчання; розвиток профорієнтації і консультування з питань професійної освіти; наближення навчання до тих, хто прагне навчатися.

Ставши базовою в реалізації стратегії «Європа 2020», а нині «Європа 2030», Концепція освіти упродовж життя значно вплинула на розроблення й реалізацію практичних моделей професійної освіти і навчання, що втілюють в життя її головні принципи. Як показали результати дослідницького проекту Європейського Центру розвитку професійної освіти і навчання (CEDEFOP) «Зміна характеру і ролі професійної освіти і навчання в Європі» (2016-2018 рр.), за останні два десятиліття кардинально змінився ландшафт ПОН: з'являються нові сектори, спричинені різними явищами, зокрема розширенням масштабів вищої освіти тощо; збільшується кількість провайдерів на вищих кваліфікаційних рівнях в результаті зростання впливу на практику ідей нового професіоналізму; поширюються нові професійні програми та програми

перекваліфікації для безробітної молоді й інших категорій населення, що були «витіснені» з ринку раніше.

У контексті співпраці між ЄС та Україною вивчення сучасних моделей професійної освіти і навчання країн Європейського Союзу можна розглядати як джерело інноваційного досвіду, що допоможе підвищити престижність і статус національної професійної освіти і, водночас, сприятиме її реформуванню та інтеграції в європейський та світовий освітньо-науковий простір.

Група економічних чинників відіграє визначну роль у формуванні політики ЄС щодо сфери ПОН. Структурні характеристики економіки, її кількісний вимір є основою формування потреби у кваліфікованих фахівцях. Існуючі тенденції та прогноз розвитку економіки є основою у передбаченні розвитку сфери ПОН і, відповідно, прогнозного бачення щодо її перспектив.

Політика щодо сфери ПОН може стати істотною складовою в загальній економічній політиці, спрямованій на подолання наявних невідповідностей в розвитку економіки.

Освіта в ЄС визнана одним з пріоритетів на шляху розбудови згуртованої, цифрової, зеленої та стійкої європейської спільноти . Для просування бачення Європейського освітнього простору особлива увага звертається на питання: Erasmus+, цифрових навичок та цифрового навчання, вищої освіти, якісної та інклюзивно освіти, навчання мов, професійної освіти і навчання, визнання кваліфікації.

У контексті виконання завдань нашого дослідження пропонуємо огляд «німецької» моделі професійної освіти. Глибокі традиції застосування цієї моделі мають німецькомовні країни: Німеччина, Швейцарія, Австрія.

Основною формою професійної підготовки в Німеччині є дуальна система. Вона складається з двох компонентів: практичного навчання на робочому місці на підприємстві (3 - 4 дні на тиждень) та оволодіння теоретичними основами професії у професійній школі (заняття – 1-2 дні на тиждень).

Висока ефективність системи професійної освіти в Німеччині зумовлюється структурою її управління (5 рівнів):

1. Федеральний уряд (федеральний міністр у справах освіти і науки).
2. Представник федерального уряду – Федеральний інститут професійної освіти.
3. На рівні земель як адміністративних одиниць федерації є постійні комітети з професійної освіти, які консультують уряди земель з цих питань. До складу комітетів входять представники роботодавців, профспілок і міністерств земель.
4. На рівні регіонів діють самоврядні організації у справах економіки і певних галузей (палати). Вони відповідають відповідно до законодавства за профорієнтацію, контроль і професійну підготовку в регіоні.
5. На рівні підприємств, де здійснюється організоване професійне навчання.

Також цікавим є досвід підготовки фахівців для ринку праці в умовах «французької» моделі професійної освіти. Модель домінує у Франції, Італії, Іспанії, Нідерландах. Досягненням освітньої системи Франції є те, що заклади професійної освіти мають певну фінансову автономію та самокупність, а фірми - налагоджують технологічно доцільні зв'язки із закладами освіти та можуть постійно підвищувати професійний рівень своїх працівників.

Державні заклади професійної освіти Франції мають право співпрацювати з приватними компаніями, організовувати спільні підприємства, спеціалізовані галузеві фірми. У Франції діють 3 основні канали, за якими бізнесові структури фінансують заклади професійної освіти: податок на учнівство, надбання освітніх послуг, пожертвування.

Уряд Франції виділяє фінансування фірмам для підготовки персоналу, це розглядається як внесок виробничої галузі в безперервний розвиток освіти. Такі умови сприяють тому, щоб професійні заклади конкурували за одержання коштів як між собою, так з громадськими та приватними організаціями, які мають право проводити безперервне навчання.

Заклади освіти входять до підпорядкованої міністерству освіти мережі. Програми й навчальні плани мають національне поширення. Іспити стандартизовані на рівні всієї країни.

Пріоритети розвитку професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу, що містять ключові політичні документи, стали стрижнем загальноєвропейських підходів, сформованих у ході європейських інтеграційних процесів. Вони створили загальний теоретичний фундамент розвитку сучасних систем професійної освіти і навчання в країнах-членах, а також стали рушійною силою процесів конвергенції (зближення) систем освіти в країнах ЄС.

Вагомий внесок у розвиток інтеграційних процесів у професійній освіті і навчанні на Європейському континенті належить Копенгагенському процесу, в ході якого ініціювалися ґрунтовні національні реформи у сфері ПОН, формувались й апробувались численні пілотні моделі (визнання неформальної освіти й акредитації отриманого раніше навчання; програми професійного навчання для різних цільових груп; нові схеми фінансування, які мотивують громадян до професійної освіти; різні моделі поєднання теоретичного навчання в закладі освіти з навчанням на виробництві; моделі поєднання навчання у професійних навчальних закладах та в університетах (інтегровані програми) тощо). Широкої практики набула кооперація в структурі виробничих кластерів.

ЄС тримає курс на: підвищення якості та ефективності систем освіти і професійної підготовки в країнах ЄС; спрощення доступу до безперервної освіти для всіх громадян ЄС; посилення відкритості систем освіти та професійної підготовки Спільноти для усього світу. Ці стратегічні цілі, конкретизовані в завданнях, послідовно втілюються в життя через реалізацію десятирічних стратегій – «Лісабонської» (2000-2010), стратегії – «Європа- 2020 (2011-2020) і нинішньої «Європа – 2030».

Таким чином, світовий досвід переконливо доводить ефективність та неминучу закономірність дуальної форми навчання, що може ефективно реалізовуватися через інструменти кластерних політик (виробничих кластерів).

В ЄС нараховується понад 2 тис. кластерів, у яких зайнято 38% сукупної робочої сили. Кластери Фінляндії, що містить всього 0,5% світових лісних ресурсів, забезпечують до 10% світового експорту продукції деревопереробки та 25% – паперу. У Китаї створено понад 60 особливих зон кластерного типу, що об'єднують понад 30 тис. фірм з чисельністю робітників до 3,5 млн. осіб та об'ємом продаж понад \$ 200 млрд./рік [3].

Перші згадування про кластери пов'язані з дослідженнями М. Портера, який виокремив основні ознаки кластерної структури, що були названі «Правилом чотирьох «К»»: формуюча профіль кластера концентрація суміжних галузей у рамках обмеженої території (Concentration); конкурентноздатність на ринку за рахунок високої продуктивності, спеціалізації та взаємодоповнення учасників (Competitiveness); конкуренція за завоювання та утримання клієнта (Competitive), як основа спільного бізнесу та кооперація з суміжними областями та місцевими інституціями по горизонталі та вертикалі; формування навколо конкуруючих фірм спеціалізованої ринкової інфраструктури з високим ступенем розвитку (Cooperation) [4].

Багаточисельні дефініції опосередковують поняття «кластер» з термінами «консолідація» та «співробітництво». Таким чином, є всі підстави для виокремлення в якості ключової ідеї кластеризації економіки – максимізацію синергетичної ефективності, що має бути підкріплена багатофункціональною системою коопераційно-інтеграційних зв'язків та інформаційно-комунікаційних технологій.

Організація глибокої та різнобічної кластер-взаємодії промислових підприємств регіону, професійних (професійно-технічних) та вищих закладів освіти на умовах соціального партнерства об'єктивна та обґрунтована необхідністю своєчасного поповнення підприємств-учасників кластера робітниками затребуваних професій та кваліфікацій. Різні форми соціального партнерства промислових підприємств та закладів освіти у рамках кластера можуть вирішувати такі питання: забезпечення підприємств-учасників кластера кваліфікованою робочою силою і практико-зорієнтованими фахівцями;

раціоналізація підбору персоналу при тісній взаємодії кадрових служб підприємств-учасників кластера навчальних закладів професійної освіти; сертифікація персоналу підприємств-учасників кластера і сертифікація кваліфікацій випускників професійно-технічних навчальних закладів.

На базі кластера доцільно створювати кваліфікаційні центри, об'єднання роботодавців, торгово-промислових палат, професійних об'єднань, органів сертифікації, громадських об'єднань освітніх структур.

Аналіз наукових праць у сфері порівняльної педагогіки та досвід практичної діяльності показують, що для професійно-орієнтованого освітнього простору будь-якого регіону характерні інтеграційні процеси за різними напрямками діяльності. Регіональне проектування дозволяє якісно впливати на реформування системи освіти в цілому. Пропонуємо розглянути як варіант алгоритм руху по «дорожній карті» з метою створення профільних кластерів.

З метою висвітлення практичного досвіду реалізації дуальної форми здобуття професійної освіти з використанням можливостей виробничих кластерів пропонуємо досвід партнерства бізнес-спільнот і закладів професійної освіти на прикладі створених організаційних умов Кластером поліграфічної індустрії, видавництва та цифрових технологій «Поліграфія: логістика, сервіс, якість» (м. Дніпро).

Цілі і завдання в діяльності галузевого Кластеру: забезпечення розвитку видавничої діяльності, поліграфії та суміжних з ними галузей, задоволення потреб та захист законних прав і інтересів своїх членів, координація їхньої господарської діяльності; співпраця з органами державної влади та місцевого самоврядування; співпраця з закладами освіти; представництво інтересів Кластеру в державних, міждержавних органах і організаціях, неурядових організаціях, об'єднаннях тощо; проведення конференцій, семінарів, тренінгів, форумів тощо; розробка рекомендацій до законодавства з метою підтримки і розвитку учасників галузі видавничої діяльності та поліграфії; підтримка та розвиток інноваційної діяльності серед членів Кластеру для перетворення в реалізовані дослідження наукові та бізнес-проекти; пошук джерел фінансування

для перспективних програм та проектів у сфері освіти та інновації в видавничо-поліграфічній галузі; сприяння підвищенню стандартів ведення бізнесу членами Кластеру; сприяння впровадженню галузевих стандартів, стандартів безпеки, стандартів з питань екології членами Кластеру; формування системи підвищення кваліфікації, професійної підготовки, компетенції працівників членів Кластеру в т.ч. із залученням місцевих і закордонних спеціалістів-консультантів; захисту інтересів учасників Кластеру.

Структура учасників кластеру (у %): представники бізнесу (79%), дослідницькі інституції (9%), освітні установи (9%), неурядові організації (9%)

Залучені експерти – Федерація організацій роботодавців Дніпропетровщини (<http://ford.gs.dp.ua/>) - від бізнесу; Дніпропетровська торгово-промислова палата - недержавна неприбуткова самоврядна організація (<https://cci.dp.ua/pro-nas-28.html>), Департамент освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації – від влади (<https://adm.dp.gov.ua/dniiprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-osviti-i-nauki>).

Серед учасників кластеру, частка (у %) припадає на: малі, середні 42% та великі підприємства 58%.

Представлення кластеру на національних та іноземних платформах, рівень активності:

- Національний рівень – входження в Федерацію організацій роботодавців Дніпропетровщини, співпраця з обласною профспілкою працівників культури

- Іноземний рівень:

1. Учасник програми «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» за спільного фінансування Європейським Союзом та урядом Німеччини через німецьку федеральну компанію Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ GmbH)

2. Співпраця з Федеративним урядом Німеччини за програмою SES.

Відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р з метою підвищення готовності випускників ЗП(ПТ)О до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті Кластер допомагає забезпечувати ефективну реалізацію дуальної освіти для кількох закладів професійної та вищої освіти, створив на базі Українського державного хіміко-технологічного університету окремий структурний підрозділ – Центр інноваційних витрат галузі для забезпечення трансферу технологій у зміст підготовки майбутніх фахівців.

Дуальна форма здобуття освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору. У кластерній спільноті виокремлено низку обов'язків перед кожним з суб'єктів спільноти.

Заклад освіти (учасник кластеру):

- забезпечує теоретичну підготовку, цілісність освітньої програми навчання, відповідність стандартам освіти та професійним стандартам, несе відповідальність за якість підготовки здобувачів освіти;
- має право спільно з роботодавцем визначати освітні програми, за якими організовується освітній процес за дуальною формою здобуття освіти;
- відповідає за налагодження співпраці між закладом освіти та роботодавцями, а також подальшу ефективну комунікацію сторін;
- проводить відбір підприємств, установ та організацій, що надають місця практичної підготовки за дуальною формою здобуття освіти;
- спільно з визначеними роботодавцями розробляє і затверджує навчальний план відповідної освітньої програми;
- спільно з визначеними роботодавцями забезпечує узгодження змісту теоретичної та практичної частини програми;
- координує навчання здобувача освіти на підприємстві та разом з представником підприємства приймає звіт про результати навчання за дуальною формою здобуття освіти та оцінює результати;

- приймає відповідні внутрішні документи, призначає осіб/підрозділи, що відповідатимуть за впровадження дуальної форми здобуття освіти;

- організовує обговорення освітньої програми (програм) за дуальною формою здобуття освіти за спеціальністю (професією) із роботодавцями/професійними асоціаціями на предмет відповідності професійним стандартам та вимогам роботодавців до компетентностей майбутніх фахівців.

Роботодавець (учасник кластеру):

- може ініціювати налагодження співпраці із закладом освіти щодо підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, в тому числі шляхом ініціювання створення програм дуального навчання;

- забезпечує дотримання встановлених законодавством вимог з охорони праці;

- разом із закладом освіти бере участь у розробленні та затвердженні освітніх програм та навчального плану;

- бере участь у відборі здобувачів освіти на навчання за дуальною формою здобуття освіти;

- веде постійний діалог із закладом освіти і здобувачем освіти щодо етапів та результатів навчання шляхом призначення відповідального за співпрацю із закладом освіти за дуальною формою здобуття освіти;

- оцінює разом із закладом освіти результати навчання згідно з освітньою програмою;

- надає робоче місце здобувачу освіти на підприємстві, в установі чи організації, що передбачає грошову винагороду;

- відповідно до законодавства закріплює за здобувачами освіти кваліфікованого працівника;

- надає необхідні ресурси та інформаційні матеріали для виконання роботи, створює необхідні умови і можливості для виконання здобувачем освіти навчального плану;

- у разі необхідності створює умови для підвищення професійного рівня працівників, що здійснюють навчання здобувачів освіти на виробництві;

- спільно з профспілками або їх об'єднаннями вирішують питання умов праці, запровадження та визначення розмірів надбавок, доплат, премій, винагород та інших видів матеріального та морального заохочення для працівників, що здійснюють навчання здобувачів освіти на виробництві.

Здобувач освіти, як потенційний член кластеру, повинен:

- відповідально ставитися до виконання навчального плану згідно з графіком навчального процесу відповідно до цілей та завдань навчання на робочому місці;

- дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи чи організації;

- підтримувати контакт з особою, відповідальною за виконання освітньої програми дуальної форми здобуття освіти, вчасно інформувати роботодавця і представника закладу освіти в разі виникнення проблемних питань;

- дотримуватися правил охорони праці, виробничої санітарії, гігієни праці і протипожежної охорони;

- нести матеріальну відповідальність за обладнання та майно відповідно до укладеного договору;

- своєчасно на належному рівні виконувати завдання, покладені на нього під час навчання на робочому місці, та індивідуальні завдання згідно з навчальним планом.

На шляху до розвитку професійної освіти у структурі кластера має бути передбачено ще ціла низка економічних, юридичних, управлінських заходів, проте в кінці, звісно, необхідно забезпечити проведення громадських та державних експертиз проєктів (експериментів) по створенню стратегічних альянсів у сфері освіти та затвердження звітів про результати інтеграційної взаємодії.

Таким чином, у рамках процесів глобалізації та кризових станів в Україні від наслідків військових дій, що продовжують тільки загострюватися, та

інтеграції світових господарських зв'язків має бути законодавчо унормовано створення галузевих кластерів, як взаємопов'язаних об'єднань закладів професійної (професійно-технічної) освіти, наукових установ, промислових підприємств та зацікавлених організацій в розвитку людського капіталу, як чинників позитивної динаміки росту регіональних ринків праці та економік.

Практика підтверджує важливість впровадження дуальної форми здобуття освіти в сучасну систему професійної підготовки. Дуальна освіта дозволяє студентам не лише отримувати теоретичні знання, але й здобути практичний досвід, сучасні кваліфікаційні навички відразу під час навчання. Це сприяє підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці та готовності до вирішення реальних завдань у професійній діяльності.

Крім того, впровадження дуальної освіти сприяє зміцненню партнерських зв'язків між закладами професійної освіти та підприємствами, сприяючи обміну знаннями, інноваціями, трансфером технологій. Це також створює можливості для здобувачів освіти, майбутніх кваліфікованих робітників засвоїти актуальні навички та технології, що відповідають потребам сучасного ринку праці.

Отже, впровадження дуальної форми здобуття освіти та реалізація кластерних політик за галузевим спрямуванням є необхідним кроком для підготовки кваліфікованих та конкурентоспроможних кваліфікованих робітників, які будуть відповідати вимогам сучасного ринку праці та сприятимуть сталому розвитку економіки та суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2018 р. № 660. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>
3. Кластерний підхід в стратегії інноваційного розвитку зарубіжних країн [Електронний ресурс]. URL: <http://alisa-durman.livejournal.com/89859.html>.

4. Портер М. Конкуренція. URL: <https://stylus.ua/uk/maykl-porter-konkurenciya-p600173c12492.html>

5. Юденкова, О.П. Шляхи трансформації професійної освіти у нових організаційно-економічних умовах. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії. 2023, С. 250–253. URL: <https://bit.ly/49HsiHL>

6. Юденкова О. Роль ефективної комунікації в розвитку партнерства між закладами вищої освіти та підприємствами як сучасний освітній тренд. *Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця*. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. м. Ломжа, Польща, 21 лютого, 2024. С. 180 -187.

7. Юденкова О. Шляхи трансформації професійної освіти у нових організаційно-економічних умовах. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії*: тези доп. V Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форум. (м. Київ, 20 вересн. 2023 р.). м. Київ, 20 вересня, 2023. С. 250 – 253.